

lin kunnan lausunto Pohteen talouden tasapainottamisohjelmaan

lin kunta yhtyy alueen kunnanjohtajien lausuntoon, jossa tasapainottamisohjelmaa, sen realistisuutta ja vaikutuksia sekä esittämistapaa on käsitelty laajasti ja monipuolisesti. Tämän lisäksi kunta haluaa nostaa esiin nimenomaan oman alueensa osalta seuraavat epäkohdat.

Yleistä

Olemme hämmentyneitä ja pettyneitä sen johdosta, miten vähäiset alueen kuntien ja sen eri toimijoiden vaikutusmahdollisuudet Pohteen päätöksiin ovat. Niiden osalta puhutaan kuitenkin kunnan asukkaille kriittisistä palveluista. Pohteella on nyt ollut lähes vuosi aikaa luoda aidot vaikuttamisen ja vuoropuhelun kanavat kuntiin, kunnan alueella oleviin toimijoihin ja asukkaisiin. Edelleen Pohteen toiminta näyttyy hyvin siilomaisena ja kasvottomana. Organisaatio on muodostettu niin moniportaiseksi, että se ei tue integraatiota eikä kukaan tunnu tietävän, keneen olla yhteydessä, jotta jotain asiaa voisi edistää tai että siitä saisi lisätietoa. Paikallistiedon ja ymmärryksen puuttuminen on aiheuttanut ja aiheuttaa toimivien mallien tarpeetonta tuhoamista. Se on johtanut kaavamaisiin ratkaisuihin, jotka eivät toimi sujuvana osana palvelukokonaisuuksia, ehyitä palvelupolkuja tai ne eivät vastaa palvelutarpeeseen. Myös kolmannen sektorin tai muiden palvelutuottajien toiminnan integrointi kokonaisuuteen on tarpeettomasti vaikeutunut ja moni äärettömän tärkeä palvelu sen vuoksi loppunut.

Haluamme myös todeta, että kyseisen suunnitelman esittäminen tuollaisenaan, ilman keskustelua ja tekemällä se suoraan julkisuuteen ovat jatkumoa Pohteen tavalle esittää asioita kiireellä yhtenä ainoana totuutena. Nyt esitetyt toimenpide-esitykset tehtiin käymättä keskusteluja tai kuulemisia asiakkaiden, kuntalaisten, kuntien toimijoiden, yritysten, järjestöjen, henkilöstönsä tai edes omien päättäjiensä kanssa. Asiaa koskeva **virallinen informaatio saapui kuntiin vasta 30.10. Ensimmäinen info olisi ollut samana päivänä ja toinen kolme päivää myöhemmin.** Jälkikäteen annettu mahdollisuus osallistua nopealla aikataululla järjestettyyn kahteen yleisluontoiseen infoon tai mahdollisuus antaa lausunto alle viikon määräajalla **ei mahdollista kunnan virallisen lausunnon** asianmukaista valmistelua ja sen käsittelyä eri päätöksentekokoelimityksissä. Tämänkaltainen toimintatapa lisää vastakkainasettelua ja edustaa vastuutonta toimintamallia, joka johtaa tarpeettomaan sekasortoon, ihmisten hätäntymiseen ja turvallisuuden tunteen järkkymiseen. Tällä hetkellä elämme huolestuttavassa maailmantilanteessa, jossa erityisesti sotetoimijan tulisi tukea ja vahvistaa turvallisuutta eikä hajottaa tai horjuttaa sen perusteita. Tässä tilanteessa me kunnat otamme vastaan ihmisten hätäiset yhteydenotot.

Hyvään valmisteluun kuuluisi käsityksemme mukaan **perusteellinen analyysi tilanteesta** ja näinkin isossa asiassa useamman **eri vaihtoehdon vaikutusten arviointi.** Tehtävillä kehittämistoimenpiteillä tulee tukea palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Pohteen esityksestä puuttuu lähes täysin taloudellisten vaikutusten arviointi. Esityksellä on erittäin suuri vaikutus Pohteen alueen asukkaiden palveluiden, erityisesti lähipalveluiden, yhdenvertaiseen saatavuuteen ja palveluja tarvitsevien ihmisten arkeen. **Erityisesti olemme huolestuneita siitä, että alueella ei ole tietoa esitettyjen säästötoimenpiteiden vaikutuksista alueen elinvoimavaikutuksiin, eikä säästötoimenpiteiden vaikutuksista sote- ja pelastustoimen palvelujen saavutettavuuteen eikä myöskään henkilöstön saatavuuteen tulevaisuudessa.** Palvelujen keskittäminen murentaa ratkaisevalla tavalla Pohjois-Pohjanmaan muutoin monin tavoin elinvoimaisen alueen kehittymismahdollisuuksia. Pahimmillaan keskittäminen aiheuttaa tilanteen, jossa erikäisten ihmisten asuminen ja myös yritysten toimintaedellytykset käyvät mahdottomaksi esimerkiksi Pohteen pohjoisella alueella.

On huomioitava, että li on maantieteellisesti varsin laaja-alue, joka koostuu lin keskustaajaman lisäksi useista kylistä, joista isoin on aiemmin omana kuntana toiminut Kuivaniemen keskustaajama. Palvelujen saatavuuden, turvallisuuden ja varautumisen näkökulmasta on tärkeää huomioida, että lin läpi kulkee yli 50 kilometrin matkan Suomen pohjoiseteläsuunnan kaksi valtaväylää: E4 ja rautatie. Tärkeä on myös huomioida varsin vilkas itälänsisuuntainen liikenne isoine puurekkoineen sekä erityisesti lin pohjoiseen osaan sijoittuvat jo olevat ja tulevat tuuli- ja aurinkovoimapaistot sekä niiden rakentaminen.

Pohteen suunnitelmien vaikutus lin alueella

1) Jo Pohteen aiempi palveluiden järjestämishjelma kurjistaa lin palveluja rajusti.

- Menetämme sen mukaan akuutin vuodeosaston ja myös hoitopaikkoja vähennetään. Nämä vähennykset luvattiin korvata kotisairaanhoidolla, mutta toimenpiteet ja/tai rekrytoinnit ja henkilöiden työnkuvan muutokset eivät tue ko. muutosta eikä kotisairaanhoidon osalta ole havaittavissa minkäänlaista kehitystä.
- Jo nyt on havaittavissa hoitopaikkojen vajetta, jonka vuoksi asiakkaat ohjataan ympäri maakuntaa paikoille, jotka ovat käytännössä täysin saavuttamattomissa julkisilla kulkuneuvoilla. Tämä aiheuttaa sekä hätää että inhimillistä kärsimystä erityisesti vanhusväestön osalta, kun usein omaishoitaja/läheinen ei pysty näin ollen vierailemaan omaisensa luona.
- Kuivaniemen osalta supistuvat sote-pisteiden palvelut aiottiin korvata liikkuvilla palveluilla. Näiden osalta ei ole ainakaan kuntaan asti tullut suunnitelmaa. Päinvastoin nyt julkisuuteen tulleen karsimissuunnitelman mukaan Kuivaniemessä ei olisi varsinaista palvelua lainkaan.
- Suunterveydenhuollon osalta suunnitelmat kiirepäivystyksen keskittämisestä ja epäselvät rajaukset oikomishoidon osalta aiheuttavat huolta. On merkittävää, että nämä palvelut ovat saavutettavissa myös muualla kuin Aapistiellä. Esimerkiksi lasten ja nuorten osalta keskittäminen oikomishoidon osalta johtaa sekä lasten säännöllisiin poissaoloihin koulusta ja vanhempien poissaoloihin töistä. Moni valitsee tällaisessa tilanteessa hoidon keskeyttämisen tai sen, etteivät hakeudu hoitoon lainkaan.

2) Kuivaniemen terveyskeskuksen, perhe- ja sosiaalipalveluiden sekä vastaanottopalveluiden lopetus

- Kuivaniemen alueella asuu noin 1000 henkilöä. On huomioitava, että ikäihmisten määrä on huomattava, samoin heidän palvelutarpeensa. Alueella on kunnan toinen yläkoulu, joka kertoo siitä, että myös lapsiperheitä on edelleen runsaasti. Kuivaniemen keskustasta on noin 35 km matka lin keskustaan, osa Kuivaniemen palveluiden piirissä olevasta väestöstä tulee vastaanotolle useiden kymmenien kilometrien päästä (esimerkiksi Oijärvi-Kuivaniemi etäisyys on 50 km). Alueen julkinen liikenne on olematon. Näin ollen ei voi ajatella, että alueen voisi jättää ilman säännöllistä palvelutarjontaa. Palvelut on oltava saatavissa asianmukaisessa paikassa, joka turvaa sekä saavutettavuuden, tarpeita vastaavan palvelun että potilassalaisuuden säilyvyyden niin terveydenhuollon kuin sosiaalitoimenkin kannalta. Pohteen suunnitelmissa on esitetty, että palvelut voitaisiin tarjota koulukiinteistössä. Tämä ei täytä edellä esitettyjä vaatimuksia koko väestön ja eri palveluiden osalta.

3) Kuivaniemen ja Oijärven paloasemat suljetaan

- Jos Kuivaniemen Pohteen pohjoisen alueen ainoa paloasema suljetaan, ei vasteajat Kuivaniemen tai koko pohjoisen alueen onnettomuus-, pelastus- tai sammutustehtävissä täyty. Oijärven VPK:n toiminnan merkittävyyttä suhteessa kustannuksiin ei ole arvioitu.
- Lakkauttaminen vaarantaisi merkittävästi pelastustoimia Kuivaniemen, Olhavan, Hyryn, Oijärven sekä Simon alueella. Kuivaniemen paloasema on strategisesti erittäin merkittävällä paikalla jo pelkästään eri liikenneyhteyksien (juna, maantie, vesistöt) vuoksi. Suurin osa tehtäväluokista Kuivaniemen paloasemalla on A tai B kiireellisyysluokassa, mikä on jo omiaan kertomaan aseman tarpeellisuudesta. Näillä tehtäväluokilla puhutaan hyvin usein myös henkilövahingoista tai niiden riskistä, minkä vain nopea toiminta voi pelastaa. Tehtävä, mitä ei voida suorittaa kiireellisyysluokan vaatimusten perusteella, voi tuoda merkittäviä kuluja Pohteelle muuta kautta esim. terveydenhuoltoon. Mikäli Oijärven VPK suljettaisiin, tulisi ensin huolella tutkia, saadaanko tällä edes säästöjä, koska jo nyt suuri osa toiminnasta on hoidettu talkoilla. Lisäksi on hankittu omaa kalustoa. Alue on kaukana muista pelastuslaitoksen asemista ja turvaa Oijärven lähialueen Ii, Oulu, Simo, Ranua, Pudasjärvi syrjäisiä seutuja ja erämaa-alueita. Alueella on pelastustarvetta turvetyömailla, tieliikenteessä sekä Litokairan erämaan kasvavassa matkailussa.

- Myös nykyiset Nelostien hyvät liikenneyhteydet Oulun ja Kemlin välillä aiheuttavat merkittäviä haasteita pelastustoimelle. Kuivaniemen ja Simon alueella sijaitsee useita ohituskaistaosuuksia, mitkä on rakennettu keskikaiteella. Liikenneonnettomuuden sattuessa keskikaiteellisella alueella voi liistä tai Kemistä tuleva liikenne keskeytyä kokonaan. Kiertoteitä ei ole. Tämä tarkoittaa sitä, ettei myöskään apu pääse paikalle riittävän tehokkaasti tai jopa ollenkaan siltä puolelta, josta liikenne on poikki.
- Kuivaniemen paloasema toimii merkittävänä alueen nuorisotyöntekijänä, jonka myös lin kunta on todennut. Kuivaniemen paloasema järjestää ilmaista nuorisotoimintaa, jonka tarkoitus on luoda yhteiskuntakelpoisia ja arjen turvallisuudesta valistuneita nuoria. Tämä on yksi keino varmistaa työvoiman saatavuus myös tulevaisuudessa.

Koko hyvinvointialueuudistus Pohteen linjauksineen on rasittanut muutoinkin kohtuuttomasti lin taloutta. Kuntaa on myös kohdeltu eriarvoisesti erityisesti seuraavissa kokonaisuuksissa.

- 4) Kunta on menettänyt jo nyt Pohteen vuokra-asetuksen tulkinnan takia noin 1 M€ vuosittaiset vuokratulot omien kiinteistöjensä osalta.** Eriarvoisuus syntyy tulkinnasta, jonka mukaan niiden kuntien ja Paras-lain mukaisen vapaaehtoisen kuntayhtymän kanssa tehdyt vuokrasopimukset tulkitaan sellaisenaan siirtyvinä sopimuksina eikä näihin sovelleta asetuksen mukaista siirtymäajan 3+1 vuodeksi
- 5) Kunta kärsii kohtuuttomasti ns. siirtolaskelmasta, joka vähentää kunnan valtionosuutta 1 268 138 € (-129€/ asukas) eli noin -9%.** Korjaus johtuu osin PpsHP:n viimeisestä tilinpäätöksestä, jossa yhden vuoden kohtuuton alijäämä muuttaa tilannetta olennaisesti. On huomioitava, että useamman vuoden jatkunut ylijäämäinen tilinpäätös (esim. vuonna 2021 noin 4 M€) vaihtui yhtäkkiä vuonna 2022 noin 29,3 M€ alijäämään. Tämä ei edusta normaalia tasoa, joka siis tällä siirtolaskelmalla kuitenkin korjaa pysyvästi kuntien valtionosuutta sekä kuntien ja hyvinvointialueen välistä jakoa. On myös huomioitava, että poikkeuksellisen vuoden 2022 alijäämässä on iso osa tulevaisuuden sairaalaan liittyviä alaskirjauksia ja investointivarausten erää. Vuosi 2022 oli muutoinkin poikkeuksellinen.

Lopuksi toistamme osin kunnanjohtajien jo aiemmin esittämän päätelmän

Ymmärrämme valtion tasolta tulevien säästämiskaavojen aiheuttamat paineet ja uhkailut, joihin täytyy vastata yhteisesti. Kaikki väentöivoima on käytettävä säästöjen kohtuullistamiseen sekä ajallisesti että määrällisesti. Nyt kuitenkin muiden alueiden ollessa vähintäänkin samassa tilanteessa ja heidän reagoidessa edellä esitetyllä tavalla, Pohde valitsee toisen tien. Pohteen rajut esitykset vaikuttavat osin ministeriöiden mallioppilaan työltä, jonka vaikutukset maksavat viime kädessä alueen asukkaat. Esitykset eivät millään mittarilla ole realistisia tai kohtuullisia. Lisäksi niiden kohdentuminen nimenomaan perustasoon ja muihin uudistuksen kehittämisen tavoitteisiin ei lienet myöskään ministeriöiden tahtotila. Ratkaisuna on käytössä vain keskittäminen, palveluiden tuottaminen vain omana toimintana tai Pohteen omistamien yritysten ja osuuskuntien kautta. Haetaanko tässä tilanteessa vain helppoja tai tarkoitushakuisia ratkaisuja?

Tässä vaiheessa uudistusta Pohde näyttäytyy vielä etäisenä. Huolemme on, että palvelurakenteen uudistus on palvelutarpeeseen ja muutosnopeuteen nähden epärealistinen. Ennen toimenpide-ehdotuksessa päätettäviä linjauksia on syytä tehdä linjausten osalta ennakkovaikutusten arviointi. Palvelurakenteen iso muutos (esimerkiksi painotus palveluasumiseen) ei voi toteutua näin nopeasti, mihin nyt pyritään.

Kaiken kaikkiaan esitetyt talouden tasapainottamisohjelman ehdotukset vaarantavat pahoin niin kuntalaisten hyvinvointia kuin alueen elinvoimaa. Lisäksi ne rapauttavat suomalaisen yhteiskunnan turvallisuutta ja lisäävät rajusti kansalaisten eriarvoisuutta. Soteuudistuksen tavoitteet olivat täysin päinvastaisia.